

anden» då detta stycke med August Lindberg som regissör och i Hjalmar Ekdals roll togs upp i januari 1885, men rollen lämnades till en skådespelerska, som ej var stort mera än en statist, och Elise Hwasser fick ej ens, såsom hon bad om, alternera i rollen. Efter många ansträngningar hade det lyckats henne att få »Gengångare» uppförd. »När Olga Björkegren — med all rätt — fått hufvudrollen i Sofokles' »Antigone», åtog sig Elise Hwasser drottningens lilla biroll och utförde dennas enda scen med öfverlägsen höghet». (Georg Norden» svan, »I rampljus».) Hon fick dock under dessa senare år ännu en roll sig tilldelad, *Baronessan de Mantes* i Alfred de Mussets komedi »Osvuret är bäst» (21 maj 1886), en originell och rolig gammal fin dam, som då stycket under spelåret 1866—1867 hade gifvits (med Stjernström som gäst i den roll som nu spelades af Knut Almlöf) under namnet »Man skall aldrig svära på något,» spelades af fru Betty Almlöf. I denna roll hade Elise Hwasser tillfälle att visa sin utmärkta talang äfven i den finare komedien.

Detta tillbakasättande skulle gifvetvis i hög grad gräma en konstnärinna, som i mer än tre årtionden hade spridt glans öfver vårt lands förnämsta dramatiska scen, ej blott som artist utan äfven som personlighet, och så beslöt hon — måhända äfven för att vid sin afgang stå på höjden af sitt konstnärskap — att vid ännu ej fyllda femtiosju år alldeles draga sig tillbaka från scenen. Den 6 juni 1888 hade hon sin afskedsrecept å Kungl. Stora Teatern, vid hvilket tillfälle hon uppträdde i ett par af sina allra förnämsta skapelser: först som *Fru Inger* i sista akten af »Fru Inger till Östråt» och sedan som *Drottning Anna* i »Ett glas vatten». Ett bättre val af roller kunde hon ej hafva gjort för sitt afsked af denna publik, som nu aldrig mer skulle få njuta af hennes stora konst. Här fick hon visa sin utomordentliga mångsidighet, först som den stolta härskarrinnan på Östråt, den förslagna ränksmiderskan med det kalla hjärtat och de högt flygande planerna, som drömmer om att blifva »kungamoder», och så genom eget förvällande, just i det ögonblick hon tror sig ha segern i händerna, ohjälpligt förstör det som hon behöft ett helt lif för att bygga upp, och därefter som den obeslutsamma och vacklande engelska drottningen med sin liknöjdhet och sin närsynthet, och likväl

en drottning i hela sitt uppträdande — i dessa båda så vidt skilda roller hade hon tillfälle att visa sig såväl i en den mest ödesdigra tragiska uppgift, som i en roll på den fina komediens område, och lika mästerlig var hon i båda. Den hyllning, som den fräjdade konstnärinnan fick mottaga vid sitt afsked af publiken, var också sådan som väl sällan förekommit på en svensk scen.

Efter sitt afskedstagande visade hon sig ej mera på scenen. Hon flyttade från Stockholm och bosatte sig i Fiskebäckskil, där hon hade byggt sig en villa, som hon gifvit namnet Vestråt, och där hon med sina rika minnen framlefde sina återstående år.

Att många utmärkelser skulle tillfalla en scenisk storhet sådan som Elise Hwasser var ju gifvet. Bland annat erhöll hon vid sitt 25-års jubileum, då Björnsons »Maria Stuart i Skottland» uppfördes på Kungl. Dramatiska Teatern, en större guldmedalj med hennes egen bild, som kungl. teaterdirektionen jämte alla hennes kamrater vid Kungl. Teatrarne låtit prägla till hennes ära. Vid samma tillfälle erhöll hon af konung Oscar ett guldarmband, besatt med en af briljanter omgifven opal, af drottning Sophia guldmedaljen »In sui memoriam» och af änkedrottning Josefina guldmedaljen »Tessera memoriæ», de båda sistnämnda medaljerna med de kungliga gifvarinnornas bild. Dessutom öfverlämnades till henne, likaledes vid nämnda tillfälle, från beundrare och beundrarinnor bland hufvudstadens publik en lagerkrans af förgylldt silfver, å hvilken var ingraveradt namnen på ett tjugotal af hennes förnämsta roller. Långt förut hade hon af konung Carl XV hedrats med medaljen »Litteris et artibus», och på sin 50-årsdag, den 16 mars 1881, tilldelade henne Svenska Akademien sin guldmedalj.

Efter ett personligt sammanträffande med Elise Hwasser under ett af hennes sista år i Fiskebäckskil skref Georg Nordensvan i en uppsatts i kalendern Nornan år 1895, »Elise Hwasser och Vestråt», följande ypperliga karakteristik af den stora konstnärinnan som människa: »En personlighet för sig var Elise Hwasser på scenen. Också på lifvets stora skådeplats var hon en personlighet för sig, med egna känslor och starka känslor, ingenting lånadt från andra, en människa, som lefvat sig till sin karaktär och som dag ifrån dag fördjupat

sin personlighet och lärt sig att behärska sitt lif. En person, som imponerade på alla, som kommo henne nära — ej minst genom den förmåga hon ägde, att dölja allt som varit glädjefattigt och bittert i hennes lefnad, att behålla för sig själf sina sorger genom att skaffa sig intressen. Hon hörde till det slag af människor, som ej äro likgiltiga för något mellan himmel och jord och som aldrig äro utan sysselsättning. Frågade man henne om hon, som i flera årtionden lefvat den uppburna konstnärinnans lif, kunde trifvas vid hafsbandet i Fiskebäckskil, ensam med sin trotjänarinna de långa vintrarna igenom utan någon annan att tala vid, om detta ej var som att begräfvast lefvande, så svarade hon utan tvekan, att hon aldrig hade tid att ha tråkigt, att hon hade en mängd saker att intressera sig för, och att lugnet var hvad hon älskade och behöfde.

I augusti 1891 hade fru Hwasser lyckligt genomgått en operation på Sofiahemmet för ett kräftartadt lidande. Hon återvände till det för henne så kära Vestråt, men sjukdomen var nog ej alldeles häfd, ty efter endast något mer än ett par år afled hon den 28 jan. 1894.

I den svenska teaterns historia under senare hälften af förra århundradet intager Elise Hwasser en af de främsta platserna, ibland de *kvinnliga* artisterna den *allra* främsta: »en drottning af Guds nåde genom rikedomerna af sina gåfvor, en drottning med folkets gunst genom höjden af sin popularitet.»

Albertina Josefina Charlotta Strandberg, född Linderoth. *K. T.* 1 juli 1851—30 juni 1865. *K. T. ne* 1 juli 1865—30 juni 1888.

Född i Stockholm den 25 juli 1830 (föräldrarna voro trumpetaren vid Kungl. Svea artilleriregemente *Johan Andreas Linderoth* och *Elisabet Charlotta Wahlberg*). Elev vid baletten 1 juli 1844 och elev vid lyriska scenen 1 nov. samma år, först under hofsångare Bergs och sedan under Julius Günthers ledning. »En sprittande liflighet, ett strålande godt lynne, en rask och villtagsen djärfhet, som dock aldrig blef okvinnlig», voro de egenskaper, som redan från början hänvisade henne till den glada subrettens område. Med sin rena och klara stämma, sitt intelligenta och lifliga uppträdande var hon som skapad för sådana uppgifter som *Zerlina* i »*Fra Diavolo*», *Suzanna* i »*Figaros bröllop*», *Betli* i »*Alphyddan*», *Anna* i »*Fri-*

skytten», *Henriette* i »Muraren», *Zerlina* i »Don Juan», *Fru Ström* i »Muntra fruarna», och *Nancy* i »Martha». Genom sin vackra apparition var hon dessutom själskrifven att spela pager och andra manliga ungdomar i operor, där sådana partier äro komponerade för kvinnorösten, och må bland dessa nämnas *Cherubin* i »Figaros bröllop», *Jemmy* i »Wilhelm Tell», *Benjamin* i »Josef i Egypten», *Carlo Broschi* i »Hälften hvar» och *Urbain* i »Hugenotterna». En af hennes allra yppersta skapelser var tvifvelsutan den varmblodiga spartanska drottningen i Offenbachs glada, klassisk vordna operett »Den sköna Helena», hvilket stycke nog till stor del hade hennes utmärkta spel att tacka för sin ovanliga framgång.

På äldre dagar blef hennes repertoar gifvetvis en annan, men med samma lefvande intresse som hon ådagalagt vid utförandet af de unga skalkaktiga subretterna eller de än hurtiga, än svärmiska pojkrullerna, gaf hon nu lif och karaktéristik åt så skiljaktiga uppgifter som *Lady Kockburn* i »Fra Diavolo», *Fru Ragnhild* i »Den bergtagna» och *Ortrud* i »Lohengrin». Den 30 sept. 1882 erhöll hon medaljen »Litteris et artibus», och den 9 mars 1889 hade hon sin afskedsrecett på Kungl. Operan, hvarvid hon uppträdde som *Betli* i »Alfydan» och *Markisinnan von Streckenfelt* i »Regementets dotter». Efter långvarigt aftynande afled hon å Stockholms sjukhem den 11 juli 1913. — Gift den 1 maj 1851 med operasångaren *Olof Strandberg*.

Lovisa Charlotta Helena Michaeli, född Michal. *K. T.* 1 juli 1852—1 juli 1855; 1 okt. 1856—1 juni 1859; *gästspel*: 11 okt.—15 nov. 1860, 13 gånger. *K. T:ne* 1 dec. 1862—3 jan. 1865; 12 okt. 1863—29 maj 1864 och 1 juli 1864—30 juni 1874.

Född i Stockholm den 17 maj 1830 (dotter af kantorn i Jakobs församlings kyrka, korsångaren vid Kungl. Teatern *Henrik Gustaf Michal* och *Sara Helena Malmgren*). Det var Isidor Dannström som upptäckte hennes härliga röst och som först meddelade henne en sorgfällig sängundervisning. Efter att något år ha rest med Gustaf Erik Dahlgrens sällskap i landsorten antogs hon 1849 till elev vid Kungl. Teatern och fick redan samma år den 5 juni, vid endast nitton års ålder, debutera som *Elvira* i »Don Juan». År 1852 antogs hon som

aktriss vid Kungl. Teatern, där sångundervisningen då leddes af Julius Günther, som också tidigt insåg, hvilken skatt den lyriska scenen skulle vinna genom hennes fästande vid densamma. Ett par år därefter sattes hon i tillfälle att företaga en studieresa till Paris och London, i hvilken sistnämnda stad den världsberömda Manuel Garcia blef hennes lärare i sång. Hon hade således en förträfflig skola för sitt sköna instrument. Förutom för de redan nämnda sånglärarne studerade hon äfven för hofsångaren Berg och kapellmästaren Foroni. Med stor snabbhet utvecklade sig hennes rika gäfvor, och snart gick hon med själfständig riktning på den bana, där hon redan vid unga år vann den ena segern efter den andra. Vid återkomsten från utlandet utnämndes hon till hofsångerska. Året förut hade hon blifvit kallad till ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien. Under åren 1855 och 1856 gjorde hon en konstresa i Danmark och Tyskland och lät med stor framgång höra sig i Köpenhamn, Hamburg, Berlin, Dresden m. fl. städer.

Spelåren 1856—59 var hon åter fäst vid den svenska operascenen. Hon var nu en sängerska med europeiskt rykte, »den andra nordiska näktergalen, som flugit ut för att förväna och förtjusa den lyssnande kontinenten, och hon var under denna tid, hennes verkliga glansperiod, i ordets egentligaste bemärkelse vår lyriska scens primadonna assoluta, till hvars härliga toner alla med förtjusning lyssnade.»

År 1859 begaf hon sig ut på nya segerfärder både till kontinenten och England, och i London sammanträffade hon med Jenny Lind, som med hjärtlig välvilja åtog sig sin landsmanninna och gaf henne de mest oegennyttiga och vänliga råd. Hon erhöLL engagement vid Her Majestys theatre, »där guld och bifall regnade öfver henne i rikaste mått och satte krönet på hennes konstnärliga anseende». Med *Margarethas* parti i »Hugenotterna» lär hon ha framkallat verklig hänförelse. I lika hög, kanske ännu högre grad vann hon bifall för sin tolkning af Händel, och man ansåg att hon som Händel-sängerska var öofverträfflig i framställandet af det religiöst-sublima. Såsom sådan uppträdde hon på konserter i flere af Storbritanniens förnämsta städer. Hon lät då äfven höra sig med utomordentlig framgång i Nederländerna, Tyskland, Danmark, Norge och Finland. Inom fäderneslandet sjöng hon på många stäl-

len, och hennes uppträdande var alltid en fest för den ort, dit hon kom. På Kungl. Teatern i Stockholm uppträdde hon mot arvode för hvarje uppträdande hösten 1860 samt under spelåren 1862—64, hvarefter hon tog fast anställning, till en början på fem år, hvilket sedan förnyades. Hon besökte dock under tiden åter utlandet och var vid världsutställningen i London år 1862 en af de förnämsta sångerskorna bland de många, som där uppträdde. Under sin första anställning vid vår operascen vann hon som *Norma* och som *Isabella* i »*Robert*» den största uppmärksamheten. Under hennes engagement åren 1856—59 var det i synnerhet som *Marie* i »*Regementets dotter*» och som *Guillemette* i »*Advokaten Pathelin*», hvilket parti Foroni komponerat för henne, hon vann nya lagrar, under det hon städse skördade lika rikt bifall i sina äldre partier. Utom de redan nämnda må bland hennes rika repertoar anföras följande, som hon med öfverlägset mästarskap här utförde: *Anna* i »*Don Juan*», *Nattens drottning* och *Pamina* i »*Trollflöjten*», *Agatha* i »*Friskyttan*», *Rezia* i »*Oberon*», *Bertha* i »*Profeten*», *Leonora* i »*Stradella*», *Klytemnestra* i »*Iphigenia i Aulis*», *Selika* i »*Afrikanskan*», *Grefvinnan* i »*Figaros bröllop*», *Bertha* i »*Nürnbergerdockan*», *Leonora* i »*Kung Carls jagt*», *Linda*, *Elvira* i »*Ernani*», *Mathilda* i »*Wilhelm Tell*», *Leonora* i »*Trubaduren*» och *Constanza* i »*Enleveringen ur Seraljen*».

Med undantag af *Jenny Lind* har nog en sådan stämma som *Louise Michaelis* så klar, så ren, så fyllig och så själfull, så jämnt utvecklad och så väl skolad, aldrig klingat från den svenska operascenen. Hennes hjärtas godhet framlyste ständigt bredvid konstnärskapet. Hon visade alltid ett vänligt tillmötesgående mot dem, som voro henne underlägsna, och med sin konstnärliga gifmildhet slösade hon, när någon kom för att taga denna i anspråk. Otaliga voro de konserter på hvilka hon uppträdde till förmån för behöfvande eller för välgörande ändamål i allmänhet. Hon nekade aldrig, äfven då hennes hälsotillstånd fordrade hvila från ansträngningarna. En hel del utmärkelser från svenska och utländska monarker kommo helt naturligt *Louise Michaelis* till del. Af konung *Carl XV* hedrades hon med den då ej så vanliga konstnärsdekorationen »*Litteris et artibus*» och af kejsar *Napoleon III* erhö

hon den franska konstnärsmedaljen i Hederslegionens band, den senare dekorationen sedan hon under ett besök i Paris 1867 låtit höra sig vid en soaré inom den franska hofcirkeln. En annan utmärkelse, ehuru af mera enskild karaktär, kom henne till del 1866, då ett antal personliga vänner och beundrare af hennes konst lät till henne genom en deputation, för hvilken förutvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, stod i spetsen, öfverlämna en dyrbar eklöfskrans af förgylldt silfver — hänsyftande på hennes glänsande framställning af Normas parti.

År 1860 ingick hon äktenskap med sin kusin *Charles Jacob Michaeli* (född i Göteborg den 28 april 1831, död den 18 sept. 1870) — »ett äktenskap», skrifver Frans Hedberg, »som började och under de första åren fortsattes under synbart lyckliga förhållanden, för att sedan genom omständigheter, allt för enskilda att här vidröra, förändrades till en motsats, som naturligtvis icke kunde annat än störande och olycksbringande inverka på både kvinnan och sångerskan. Frukten af detta äktenskap var en dotter, och vid denna fästade sig nu modern med hela sin själ; hon blef den farliga rivalen till den konst som hon förut med så mycken kärlek hängifvit sig åt, och när hon slutligen efter några år miste det älskliga och förhoppningsfulla barnet, då brast för alltid mer än en sträng i sångerskans bröst, och den sjukdom till hvilken hon antagligen burit något väl fördoldt frö i sitt inre, utbröt nu med på en gång frigjord styrka». Hösten 1873 nödgades hon söka ett mildare luftstreck, då hon begaf sig först till Mentone på gränsen mellan Italien och Frankrike samt under vintern till Sicilien, där väderleken dock för tillfället icke var gynnsam, hvarför hon återvände till Mentone, vistades sedan en tid vid Genève sjön och därpå i Ems. Hon återkom till Stockholm sommaren 1874 i ganska lidande tillstånd, och det kunde ej mer blifva fråga om att vidare uppträda på scenen. Hon afled den 23 febr. 1875. Hennes begrafning och sorgetåget ut till kyrkogården var något af det mest gripande man i Stockholm bevitnat. Man kunde nästan säga att hela hufvudstaden tog del däri.

Trots allt erkännande som kommit Louise Michaeli till del har hon dock tvifvelsutän ej blifvit till fulla uppskattad. »För Kungl. Teatrarna.

hennes eftermäle har ej eftervärlden sökt göra något», skriver Tobias Norlind i Allmänt Musiklexikon i en synnerligen saksrik uppsats om sängerskans lif och konstnärliga verksamhet, ur hvilken uppsats för öfrigt må anföras följande: »Michaeli har ofta jämförts med Jenny Lind. Hon hade med denna sängerska gemensamt en härlig, omfångsrik sopranröst (Michaelis röst sättes af några samtida högre än Jenny Linds), en mjuk och ren koloratur och uttrycksfullhet i föredraget. Där emot saknade hon Jenny Linds stora dramatiska förmåga och äfven hennes vinnande, behagfulla utseende och graciösa, mjuka uppträdande. Förmämsta skillnaden utgjorde dock begåfnings art. Jenny Lind var en genuin, intuitiv begåfning, som oreflekteradt alltid fann det rätta uttrycket. Hennes lif gestaltade sig äfven annorlunda än Louise Michaelis. Hemlängtan var bådas svaghet, men under det att Jenny Lind behärskade och betvingade den, låg Michaeli ständigt under för frestelsen. Jenny Lind blef därför den stora världssängerskan, som firade sina triumfer i konstlifvets brännpunkter, samlande guld, som satte henne i stånd att njuta lifvets goda i rikt mått. Därför blef för henne lifvets höst solig och sorglös. För Michaeli däremot hade lifvet ständigt motgångar att bjuda på. — — — Ej heller fick hon lyckan att (som Jenny Lind) dela sina konstnärliga framgångar med en fint bildad, ädel och högsinnad konstnär, som ytterligare kunde höja hennes entusiasm för konsten. På 1870-talet var det nöden, som tvang henne att sjunga. Armodet kastade sitt bleka skimmer öfver hennes sista dagar.»

Carl Anders Knut Almlöf. *K. T.* 1 okt. 1852—1 juli 1853. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1882. *Gästspel: K. St. T.* 2—6 okt. 1882; *K. T.:ne* 11 febr.—8 maj 1884; 28 dec. 1885—24 maj 1886; *K. Dr. T.* 8 nov. 1886—16 maj 1887; *K. Op.* 20 nov. 1888 (A. Hansons afskedsrecept); *K. Op.* 21—24 jan. 1889; 3 apr. 1890; 16 okt. 1890 (C. F. Lagerqvists afskedsrecept); *K. Dr. T.* 6 mars—31 maj 1893; 9 apr.—26 maj 1894; 26 mars—31 maj 1895; 15 apr.—30 maj 1896; 28 mars—10 april 1897.

Född i Stockholm den 9 febr. 1829. Föräldrar: premieraktören vid Kungl. Teatern *Nils Wilhelm Almlöf* och hans maka i första giftet, skådespelerskan vid Kungl. Teatern *Brita Catharina Cederberg* (född 16 sept. 1794, anställd vid Kungl. Teatern

